הוי „ב' קשרים זה ע"ג זה . . קשר של קיימא . . כפול ומכופל".

וצריך ביאור, מהו ההכרח לפרש כן באגה"ת, היפך הפירוש הפשוט? ואף ש־עפ"ז מבואר (כפל) הלשון „כפול ומכו־פל"[*] [דע"פ הידוע גודל דיוק לשון אדה"ז בספר התניא", מסתבר לומר שאין כפל זה ליופי המליצה אלא שזה נוגע לתוכן הדברים], שהם שני הענינים ד„ל־קרות . . ב' דפים . . לשנות . . ב' פר־קים" – מ"מ לכאורה אין זה מספיק להפקיע דברי התנא דב"א מפשוטם.

וגם את"ל שכפל הלשון מכריח פי־רוש זה בדברי אדה"ז – עדיין עיקר הקושיא במקומה עומדת: למה מפרש כן אדה"ז דברי התנא דבי אליהו?

ולכן נ"ל, שפירוש זה ב„כפול ומכו־פל" שייך לכללות תוכן דברי אדה"ז ב־פרק זה.

ב. גם יש להבין כמה פרטים בכללות פרק זה באגה"ת:

דברי התנא דבי אליהו הובאו בהמשך למ"ש לפנ"ז „ולפי שפגם הברית כו' פוגם במוח לכן תיקונו הוא דיתעסק באורייתא דמחכמה[9] נפקא". ובפשטות כוונתו לבאר מה שהביא לעיל פ"ד „מ"ש בזוה"ק בקצת מקומות[10] שאין תשובה מועלת לפוגם בריתו כו' והוא דבר תמוה מאד שאין לך דבר עומד בפני התשובה[11] ואפילו ע"ז וג"ע כו' ופי' בר"ח[12] שכוונת הזהר שאין מועלת תשובה תתאה כ"א תשובה עילאה" – דע"פ דברי הזהר (ש־הביא בספ"ח) „דתשובה עילאה היא דית־עסק באורייתא כו'" מובנים דברי הר"ח, דכיון שהפגם הוא במוח, לכן אין תשובה תתאה יכולה לתקן פגם זה, וצריך לתשו־בה עילאה שענינה „דיתעסק באורייתא דמחכמה נפקא".

וע"ז ממשיך אדה"ז „וז"ש בתנא דבי אליהו כו'" – כי ע"פ הנ"ל יוצא חידוש בענין תשובה עילאה שלא שמענו עד כה, דלעילי[13] ביאר בארוכה שהענין ד־תשובה עילאה, „דיתעסק באורייתא ב־דחילו ורחימו דקוב"ה", אינו בשביל כפ־רת עון (שזה נפעל ע"י תשובה תתאה), אלא רק דביקות הנפש במקורה כו', ואילו כאן אומר שהענין דעסק התורה בא לשם כפרת עון – וע"ז מביא כמה ראיות שבכח עסק התורה לכפר עון:

א) „וז"ש בתנא דבי אליהו אדם עבר עבירה ונתחייב מיתה למקום מה יעשה ויחי' אם הי' רגיל לקרות כו'", דלכאורה אינו מובן, הרי אדם שעבר עבירה חייב לעשות תשובה, ומהי השאלה „מה יעשה ויחי'"? אלא דאיירי כאן בחטא מיוחד שעל ידו נתחייב מיתה למקום, והיינו ה־

„כל ת"ח שיושב וקורא ושונה כו' הקב"ה כו' קורא ושונה עמו". וכן פי' בהוספות לחידושי הרש"ש לויק"ר שם.

8) ולהעיר שבאגרת התשובה מהד"ק שם ליתא לשון זו, ובמקומו „עב וכפול".

9) ראה קיצורים והערות לתניא ע' קיח. קכא. קכח. וראה בארוכה מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר (נד־פס (חלקו) בלקו"ש ח"ד ע' 1212 הערה 3) שאדה"ז התבונן יותר מב' שבועות בכתיבת תיבה אם לכות־בה בוא"ו החיבור.

10) זח"ב קכא, א. פה, א. ועוד.

11) זח"א ריט, סע"ב. ועוד.

12) ירושלמי פאה פ"א ה"א. ז"ח בראשית (יט, ד). רמב"ם הל' תשובה ספ"ג.

13) שער הקדושה פי"ז. וראה זח"א סב, א (הובא בניצוצי אורות לזהר שנסמן בהערה 11, בשם זהח"מ); בר מתשובה סגי.

14) פ"ח.

חטא דפגם הברית[15] (שחייבים עליו מיתה ביד״ש[16], כמובא לעיל באגה״ת[17]), שאין תשובה תתאה מועלת לחטא זה, וקאמר בתדב״א „מה יעשה ויחי׳ אם הי׳ רגיל לקרות כו׳״, דכפרת חטא זה (הפועלת ש„יחי׳״) היא ע״י דיתעסק באורייתא כו׳.

ב) „וזש״ה[18] בחסד ואמת יכופר עון וכו׳ ואין אמת אלא תורה[19] כו׳״, והיינו שיש חטא כזה שכפרתו היא ע״י תורה, ומסיים „ועון בית עלי בזבח ומנחה הוא דאינו מתכפר אבל מתכפר בתורה וגמ״ח כדאיתא בפ״ק דר״ה״[20].

ויש לדייק בסדר הענינים כאן:

א) מדוע המתין אדה״ז עד הכא (אמ־צע פ״ט) לבאר הענין דתיקון פגם הברית ע״י עסק התורה, דלכאורה הו״ל להביאו בספ״ח, תיכף לאחרי שהביא דברי הזהר ד„תשובה עילאה היא דיתעסק באורייתא כו׳ דאיהו בן י״ה בינה״, ובהמשך לזה הי׳ לו לבאר דברי הר״ח שרק תשובה עילאה מועילה לפגם הברית, דכיון שהוא פוגם במוח לכן תיקונו הוא דיתעסק באורייתא — ולמה מאחרו ומביאו בסוף פ״ט, לאח־רי שביאר בפרטיות דברי הזהר ד„בינה איהי תשובה עילאה״, והיינו ההתבוננות בגדולת ה׳ להוליד ממנה דחילו ורחימו שכליים כו׳, וכן האריך ע״ד „אתדבקות רוחא ברוחא״ ב„כל חלקי הנפש״ — ש־לכאורה אריכות זו אין לה שייכות לתיקון פגם הברית ע״י עסק התורה?

ב) הראיות דתורה מכפרת על עון לכאורה הי׳ לו להביאן בסדר הפוך — בתחילה הראי׳ (א) מפסוק, (ב) על כללות הענין שע״י תורה „יכופר עון״, ואח״כ ה־ראי׳ (א) ממחז״ל, (ב) המוסיף גם[21] הפרט ע״ד אופן הלימוד — „יקרא ב׳ דפים . . ישנה ב׳ פרקים״ דוקא (וכביאור אדה״ז כי הוא „כמשל חבל הנפסק כו׳ שבמקום הקשר הוא כפול ומכופל״).

ג. ויש לומר הביאור בכל זה, בהקדם תמי׳ כללית בפרק זה:

מפשטות הביאור באגה״ת משמע, ש־כל זמן שהאדם לא הגיע למעלת תשובה עילאה א״א לו לתקן פגם הברית, ובענין זה מצב נשמתו הוא „כמשל חבל ה־נפסק״.

ולכאורה תמוה:

הרי ביאר לעיל, שהחילוק בין תשובה תתאה לתשובה עילאה הוא, דתשובה תתאה באה לחזור ולקשר נשמתו עם שרשה ומקורה [אחרי שע״י עונות נפסק „חבל ההמשכה״[22] המקשר את שורש ה־

15) וי״ל שזהו א׳ מהטעמים שדייק אדה״ז ל־הביא מתנא דבי אליהו (שבנוסח הנדפס לא נמצא) — ולא מהמפורש בויק״ר (וגם מדייק לציין המקור) — כי בזה מרומז שמדובר בתיקון חטא זה, שהרי אליהו הוא השייך לתיקון פגם הברית, ונק׳ „מלאך הברית״ (מלאכי ג, א), והוא שבא לאסהודי שבנ״י מקיימין הברית כדאי׳ בזח״א פ׳ לך (צג, א). וראה גם פדר״א ספכ״ט (הובא ברד״ק מלאכי שם). ועוד.

16) נדה יג, א. מס׳ כלה.

17) פ״ד (צג, ב). פ״ז (צז, ב).

18) משלי טז, ו.

19) ירושלמי ר״ה פ״ג ה״ח.

20) יח, א. וראה שבת (נה, ב), יומא (ט, סע״א ואילך) „גילוי עריות כו׳״, שפוגם ג״כ במוח כמ״ש אדה״ז כאן „ואצ״ל בעריות כו׳״.

21) להעיר שביל״ש הלשון „מה יעשה ויחי׳ יתעסק בתורה״ ואח״כ ממשיך „אם הי׳ רגיל ל־קרות דף אחד כו׳״. ובמנורת המאור שם „מה יעשה יעסוק בתורה והוא יחי׳ כו׳ ילמוד ב׳ פרקים ואם לא הי׳ רגיל ללמוד כלל ילמוד דף אחד ואם הי׳ רגיל כו׳ יקרא שנים״.

22) אגה״ת פ״ה.

נשמה למעלה עם הנשמה כפי שהיא מלובשת בגוף (דהמשכת החיות משורש הנשמה להנשמה למטה נמשלה ל„ח־בל"[22], וע"י תשובה תתאה חוזר ומקשר חבל זה ו„שוב אין עונותיכם מבדילים"[23]: ותשובה עילאה הבאה לאחרי תשובה תתאה היא, השבת הנפש לשרשה ומקורה, כי לאחרי ש„רוח עברה ותטהרם [שהאדם נטהר לגמרי מעונותיו, ונשמתו מחוברת עם שרשה ומקורה ע"י „חבל ההמשכה"] — אזי תוכל נפשו לשוב עד הוי' ב"ה ממש ולעלות מעלה מעלה למקורה ולדבקה בו ית' ביחוד נפלא כמו שהיתה מיוחדת בו ית' בתכלית היחוד בטרם שנפחה ברוח פיו ית' לירד למטה ולהתלבש בגוף האדם"[23], היינו שנרגשת בו (גם בהיותו נשמה בגוף) דרגת דביקות נשמתו בו ית' בהיותה בשרשה ומקורה.

[וז"ש בזהר דתשובה עילאה היא „ד־יתעסק באורייתא בדחילו ורחימו ד־קדב"ה", כי אין תשובה עילאה רק עצם עסק התורה[24], אלא תכלית הדביקות בה[25], וכמבואר בארוכה באגה"ת פ"ט ענין „אתדבקות רוחא ברוחא"].

וא"כ אינו מובן, איך שייך לומר ש־תיקון פגם הברית ע"י לימוד התורה (יתעסק באורייתא) הוא ענין של „תשובה עילאה" — הרי לפני שנטהר האדם מעון זה עדיין „חבל" נשמתו „נפסק" — וא"כ אין הוא שייך כלל (אלא למעשה דלימוד התורה, אבל לא) לדביקות הנפש בשרשה ומקורה דתשובה עילאה.

ד. ויש לומר, ששאלה זו מיושבת ע"פ ביאור אאמו"ר, ש„כפול ומכופל הוא ב' קשרים זה ע"ג זה שאז הוא קשר של קיימא" [ומטעם זה גופא הקדים אדה"ז את דברי התנא דב"א (לפני הפסוק וה־ש"ס), כי זה שצ"ל לימוד „כפול ומכו־פל" נוגע לכללות הביאור כאן]:

בכתבו ש„הוא ב' קשרים" מרמז ש־תיקון הפגם כאן אינו ענין של תשובה עילאה בלבד, אלא יש כאן ב' קשרים, דהיינו ב' דרגות של תשובה, תשובה תתאה ותשובה עילאה (שתשובה עילאה היא „על גבי" תשובה תתאה):

ובזה שמוסיף (בחצע"ג) „שאז הוא קשר של קיימא", מדגיש, שתוכן העבודה דתשובה עילאה כאן (דיתעסק באורייתא) אינה עבודת תשובה עילאה עצמה, אלא (רק) מה שפועלת קיום ב„קשר" שיהי' „קשר של קיימא".

דהנה, זה שב' קשרים זה ע"ג זה הם קשר של קיימא, פירושו, שהקשר השני עושה את הקשר הא' לקשר של קיימא. וכפסק ההלכה, ד„קשר אחד בלבד כו' אינו נקרא קשר כלל ומותר לקשרו ול־

---

23) אגה"ת פ"ח.

24) כפי שמשמע באגה"ת מהד"ק (ע' תקיט). וענין זה (העילוי דתשו"ע שהיא דביקות נעלית יותר) הוא חידוש באגה"ת מהד"ב, והוא בהתאם ג"כ להחילוק ביניהם בביאור ענין תשו"ת, שב־מהד"ק (ע' תקכד) כ' „ותשובה תתאה הוא עזיבת החטא בלבד", משא"כ במהד"ב מבאר שגם תשו"ת ענינה החזרת ה' תתאה למקומה (שבמהד"ק שם משמע שזהו"ע תשובה עילאה, ע"ש). וראה לקמן ס"ה.

25) והשייכות לעסק התורה — ראה סה"מ תר"ס ע' קג: ואזי ע"י התורה ה"ה עולה ומתקשר באו"ס ב"ה לדבקה בו בבחי' יחוד נפלא כמו ש־היתה מיוחדת קודם שירדה למטה כו' והר"ע

התדבקות רוחא ברוחא שמתדבק במהות ועצמות א"ס ע"י התורה וכו"ל שהתורה היא בבחי' עצמות אבא ופנימיות אבא פנימיות עתיק וע"י עסק התורה מתקשר בבחי' פנימיות ועצמות א"ס ב"ה.

התירו אפילו אם עומד להתקיים לעולם[26], וכאשר עושה עוד קשר ע"ג הקשר הא', אין הפירוש שרק הקשר הב' הוא קשר של קיימא, אלא שע"י הוספה זו חל שם „קשר של קיימא" גם על הקשר הא' (וכפשטות הענין שגם הקשר הא' נעשה בר קיימא).

ועד"ז הוא בענין ב' הקשרים דתשובה – תשובה תתאה ותשובה עילאה – שהעבודה דתשובה עילאה (הקשר הב') פועלת חיזוק וקיום בהעבודה דתשובה תתאה [וכנרמז בדיוק הלשון „שאז הוא כפול ומכופל", דהיינו „ב' קשרים זה ע"ג זה": גם הקשר הא' הוא בכלל „כפול", כי גם תשובה תתאה יש בה קיום, אלא שזה גופא נעשה בו ע"י „מכופל" – הקשר דתשובה עילאה].

ועפ"ז יש לומר, דזה שתיקון פגם הברית הוא ע"י עסק התורה, אין הכוונה שיש בכחו להגיע לדרגת תשובה עילאה עצמה [דלדביקות זו א"א להגיע קודם תיקון פסיקת חבל הנשמה], אלא רק לענין זה שב„תשובה עילאה" שפועלת חיזוק וקיום בתשובה תתאה.

[ומדוייק ג"כ ל' אדה"ז כאן, שבביאור תיקון פגם הברית ע"י עסק התורה לא הזכיר (בפירוש) שזוהי העבודה דתשובה עילאה[27], וע"פ הנ"ל י"ל הטעם, כי הענין דעסק התורה הבא לתקן חטא זה אינו העבודה דתשובה עילאה עצמה, אלא רק ענין זה שב„תשובה עילאה" שפועלת חיזוק בתשובה תתאה כנ"ל].

ויש לומר עוד: לא זו בלבד שכדי שעונו יכופר צריך (גם) לכל פרטי העבודה דתשובה תתאה שנתבארו באגה"ת [ואי אפשר לו „לדלג" מקיום מצות התשובה בפשטות (עזיבת החטא) לתשובה עילאה „דיתעסק באורייתא"], אלא עוד זאת, שעיקר התשובה (גם על החטא דפגם הברית) הוא תשובה תתאה (שבאה לכפרה), אלא שהיות שעון זה „פוגם במוח", לכן לא מספיקה תשובה תתאה לכל פרטי (המבוארים לעיל), אלא צריך להוסיף ענין עמוק יותר, „יתעסק באורייתא".

ה. ביאור הענין:

עיקר העבודה דתשובה תתאה היא – קבלת עול מלכות שמים, ובלשון אדה"ז בריש אגה"ת[28] שמצות התשובה היא „עזיבת החטא בלבד . . שיגמור בלבו בלב שלם לבל ישוב עוד לכסלה למרוד במלכותו ית' ולא יעבור עוד מצות המלך ח"ו הן במ"ע הן במצות ל"ת" [דלהיות שע"י מעשה העבירה פרק מעליו עול מלכות שמים (דאם הי' עליו עולו ית' הי' מושל ברוח תאוותו מצד עול מלכות שמים שעליו), לכן בעשיית תשובה צריך לשוב אל ה' לקבל עליו מחדש עול מלכותו ית']

אך כדי שקבלה זו תהי' „באמת ובלב שלם"[29] לא מספיקה קבלת עול מלכות שמים במעשה בלבד („לא יעבור עוד מצות המלך כו'"), אלא צ"ל גם הכנעת הלב וכן לעורר רחמים על נפשו כו' (וכמבואר בארוכה באגה"ת פ"ז „דרך האמת והישר לבחי' תשובה תתאה"), כי לאחרי שהאדם נכנע לתאוות לבו, הנה

26) ל' אדה"ז בשו"ע או"ח סשי"ז ס"ג.

27) להעיר מר"ח שם בשם ס' אלימה להרמ"ק, ש„צריך לעשות דברים שהם למעלה ממקום התשובה והטעם כי הפוגם בברית פוגם במוח . . והוא פגם בחכמה ולכן צריך לעשות תשובה למעלה ממקום התשובה שהיא הבינה".

28) פ"א (צא, א).

29) רפ"ד (צג, ב).

כדי שקבלת העול שלו תהי' „באמת ובלב שלם" צריך לבטל את סיבת החטא, שהיא תאוות הלב[30].

אבל בשביל תיקון פגם הברית ה„פו־גם במוח", אין מספיקה הכנעת הלב וכו', אלא קבלת העול צ"ל גם מצד המוח שלו. דעונות שסיבתן היא (רק) התאוות שבלב, הרי תיקונן (בשלימות) הוא ע"י קבלת עול מלכותו „באמת ובלב שלם"; אבל כיון שע"י פגם הברית הפריד את עצמו גם במוח שלו [דעיקר שלימות ה־אדם הוא במוחין שלו, וחטא זה הנוגע בכללות חיי האדם (כידוע*[30]) פוגם ב־מוח[31], אין מספיק רק קבלת עול מלכות שמים של רגש הנפש (מדות שבלב), אלא צריך שהקב"ע תהי' מצד פנימיות וחיי נפשו. כלומר, זה שתיקון פגם זה הוא ע"י „דיתעסק באורייתא", אינו רק לפי שפוגם במוח ולכן צריך התיקון להיות בדבר השייך למוח, אלא לפי שצריך דביקות פנימית ועצמית יותר, שהיא דביקות של המוח בתורה[32] דמחכמה נפ־קא, ודביקות זו פועלת בכל נפשו. ודוקא אז, התשובה תתאה (קבלת עול מלכות שמים) תהי' באופן של „קשר של קיימא".

ועפ"ז יש לבאר הטעם שאדה"ז מבאר ענין זה „ולפי שפגם הברית כו' פוגם במוח לכן תיקונו הוא דיתעסק באורי־תא" בפרק ט', אחרי ביאור ענין אתבד־קות רוחא ברוחא לדבקה בו ית' כל חלקי נפשו, ולא כתבו תיכף בסוף פרק ח' ב־המשך לדברי הזהר דתשובה עילאה היא דיתעסק באורייתא – כי ה„יתעסק באו־רייתא" שנוגע לתיקון פגם הברית, תוכנו וענינו הוא פעולת המוח לתקן את „קב־לת עול" האדם, שהתשובה תתאה תהי' באופן של „קשר של קיימא"[33], ולכן מבי־או אדה"ז בהמשך להביאור איך שאתבד־קות רוחא ברוחא דתשובה עילאה פועלת ב„כל חלקי הנפש"[34].

---

30) ראה בארוכה לעיל ע' 81 ואילך.

*30) ראה לקמן ע' 125 ואילך.

31) ובמהד"ק שם: מפני שפגם הברית תלוי במוח שהנשמה שורה שם ופוגם בנשמה. ולהעיר מרמב"ם הל' דעות פ"ד הי"ט.

32) וכמבואר במ"א (ראה לעיל ע' 92 ס"ג, וש"נ) השייכות דתש"ע לבינה, כי עבודת המוחין ענינה מה שיוצא מגדרי מציאותו ותופס ומשיג אלקות כמו שהוא, בניגוד למדות השייכות למצי־אות האדם ורגש שלו. ולכן עבודת תשובה עילאה שהיא תכלית הדביקות באלקות (בטרם שנפתה ברוח פיו) שייכת לבינה, מוחין דוקא. וראה לקמן (ע' 130 ס"ד ואילך) השייכות דתש"ע לתורה מצד ענין הביטול שבה.

33) ע"פ כהנ"ל מובן, דהא דארז"ל אין לך דבר העומד בפני התשובה, שפירושו בפשטות תשובה תתאה, קאי גם על פוגם ברית, וגם לפי פי' הזהר – כי גם תיקון הפגם (לא רק בכדי לבטל ממנו שם רשע, שבירת מחיצה של ברזל המפסקת בינו לבין אביו שבשמים) הוא ע"י תשובה תתאה, אלא שאין זה מצד ענין תשובה תתאה מצ"ע, אלא מצד ה„כח" דתשובה עילאה שבתשובה תתאה, כנ"ל בפנים.

34) ע"פ המבואר בפנים יש לקשר הערה זו של אאמו"ר (שהיא הערה האחרונה שלו על אגרת התשובה) עם הערה הראשונה שלו על אגה"ת (ע' כט) – ששם מבאר מ"ש בפ"ג „ואם חטא בזה (כהוצאת ז"ל) עשר או עשרים פעמים כו'", ד„תפס הדוגמא עשר או עשרים . . כי בהוצאת ז"ל שהוא טיפה הפגם הוא במוח (כמ"ש לקמן בפ"ט) דהיינו בחכמה. וחכמה היא אות י' דשם הוי' (כדלקמן פ"ד) כדמות טיפה. זהו עשר דהיינו י' . . אך י' במילואו יו"ד הוא עשרים זהו או עשרים".

דנוסף שבשתי ההערות מדבר באותו חטא, הרי ע"פ המבואר בפנים תוכן ב' ההערות שייך זל"ז, דהא דכ' אדה"ז „או עשרים" מדגיש שצריך לתקן הפגם לא רק כפי שהוא במקורו (אות י' . . כדמות טיפה) אלא גם כפי שפועל בכל הכחות

ו. והנה, כיון שתוכן הענין ד„יתעסק באורייתא" כאן אינו עבודת המוח מצד עצמה, אלא כדי לפעול בתשובה תתאה דהאדם, שתהי׳ באופן של „קשר של קיי־מא" כנ״ל, מסתבר לומר, שענין זה מוד־גש באופן הלימוד עצמו.

ויש לומר, שזהו מה שמוסיף אאמו״ר לפרש (ע״ד הרמז) ד„כפול ומכופל" היינו שצ״ל לימוד הן בתושב״כ והן בתושבע״פ — „יקרא ב׳ דפים . . ישנה ב׳ פרקים" — כי פעולת תשובה עילאה בתשובה תתאה היא ע״ד פעולת תושבע״פ בתושב״כ:

קריאה בתושב״כ היא ע״י דבור הא־דם, ה׳ תתאה[35], ושינון בתושבע״פ, ד־היינו בהבנה והשגה, הוא במוח. והלימוד דתושבע״פ פועל „חוזק" גם בלימוד תושב״כ, כי תושב״כ מצד עצמה היא באופן נעלם, וגילוי רצון העליון בתו־שב״כ הוא ע״י תושבע״פ, וכפי שהאריך אדה״ז[36] שרצון העליון שבתושב״כ „מופ־לא טמיר ונעלם", ד„כל מצות שבתורה בין מ״ע בין מל״ת אינן גלויות וידועות ומפורשות אלא ע״י תורה שבע״פ", ונמ־צא דהלימוד דתושבע״פ הוא הפועל קיום וחוזק בלימוד תושב״כ.

וזהו שכדי שהעבודה ד„יתעסק באו־רייתא" תפעול על תשובה תתאה דהאדם (שהיא קבלת עול מלכות שמים, כפי ששייכת למעשה, ה״א תתאה), הוא ע״י שלימוד התורה שלו הוא באופן ד„כפול ומכופל", הן בתושב״כ והן בתושבע״פ.

ז. והנה משנת״ל שע״י עסק התורה דתשובה עילאה פועלים קיום בתשו״ת (בפוגם בריתו), הרי בפנימיות כן הוא בתשובה על כל חטא, וגם בתשובה עילאה שאינה באה לתקן הפגמים, אלא כל ענינה מה שהאדם שב „עד הוי׳ ב״ה ממש ולעלות מעלה מעלה למקורה ולדבקה בו ית׳ ביחוד נפלא כמו שהיתה מיוחדת בו ית׳ בתכלית היחוד בטרם שנפחה ברוח פיו ית׳ לירד למטה ולהת־לבש בגוף האדם"[23], דאף שעבודה זו היא עבודה בפ״ע, מ״מ נקראת בשם תשובה עילאה, שבאה לאחרי העבודה דתשובה תתאה, וכדיוק אדה״ז[37] „וזו היא תשובה שלימה", היינו שגם תשובה עילאה באה בהמשך לתשובה על חטא, שתיקון החטא בשלימות הוא ע״י תשובה עילאה, שאז דוקא „היא תשובה שלימה".

וטעם הדבר הוא, כי תשובה עילאה פועלת קיום — קשר של קיימא — בעבו־דה דתשובה תתאה.

וביאור הדברים[38]: בכל אחד מישראל ישנה נקודת היהדות שלו, שהיא בחי׳ יחידה שבנפש שהיא מיוחדת בו ית׳ בתכלית היחוד, כמו בטרם שנפחה ברוח פיו ית׳, והיא נקודת התקשרות של בנ״י להקב״ה שלמעלה מכל טעם וסיבה ו„ציור", ונקודת התקשרות זו באה לידי גילוי וביטוי ו„ציור" בכל חלקי הנפש ע״י העבודה בעסק התורה וקיום המצות.

אך כאשר אדם עובר עבירה, וחסר אצלו בביטול דקבלת עול מלכות שמים בנוגע למעשה בפועל בסור מרע ועשה טוב, הרי סיבת הדבר (בדקות דדקות) היא משום שחסר בגילוי דנקודת ההת־

(השייך למילוי דאות יו״ד), כמשנ״ת בארוכה לקמן ע׳ 126 סי״ב־יג. ע״ש.

35) ראה לעיל אגה״ת ספ״ד.

36) תניא אגה״ק סכ״ט (קנ, ב ואילך).

37) בפ״ח שם (צח, ריש ע״ב).

38) ראה בכ״ז בארוכה לקמן ע׳ 133 ס״ח ואילך.

קשרות שלו, כי אם הי' מאיר אצל האדם הביטול העצמי של הנשמה לא הי' חסר בקבלת עול בחיצוניות שלו.

ולכן הקיום דמצות התשובה כפשוטה, קבלת עול מצות (שלא למרוד במלכותו ולא לעבור על מצות המלך הן במ"ע הן במל"ת) ולכל המדריגות שבתשובה תתאה, הוא דוקא כאשר ישנה עבודת תשובה עילאה, היינו שמגלה בעצמו את פנימיות נפשו, הדבוקה בו ית' בתכלית היחוד כמו בטרם שנפחה – ורק אז יש לתשובה תתאה קיום אמיתי ונצחי.

(משיחת ש"פ ויק"פ תשל"א)

הוספות
לקוטי שיחות

•

ביאורים באגרת התשובה

א) ביאורים בלקוטי לוי יצחק פ"א – פ"ד

ב) ביאורים באגה"ת פ"א – פ"ד

הוספות

אגרת התשובה

א. באגרת התשובה ריש פרק ג' מביא אדמו"ר הזקן דיעה ד„מי שחטא חטא א' פעמים רבות . . צריך להתענות מספר הצומות לאותו חטא פעמים רבות כפי המספר אשר חטא (ומביא דוגמא) כגון המוציא זרע לבטלה שמספר הצומות המפורש בתיקוני תשובה מהאריז"ל[1] הן פ"ד תעניות ואם חטא בזה עשר או עשרים פעמים עד"מ צריך להתענות עשר או עשרים פעמים פ"ד, וכן לעולם".

ובהערות אאמו"ר[2] מבאר: „תפס הדוגמא עשר או עשרים . . כי בהוצאות ז"ל . . הפגם הוא במוח (כמ"ש לקמן בפ"ט[3]) דהיינו בחכמה, וחכמה היא אות י'[4] דשם הוי' (כדלקמן פ"ד[5]) . . זהו עשר דהיינו י' . . אך י' במילואו יו"ד הוא עשרים, זהו או עשרים".

וצריך ביאור: תוכן דברי אדה"ז כאן (שלפי דיעה זו „צריך להתענות . . פעמים רבות כפי המספר אשר חטא") שייך לכל חטא, והחטא ד„מוציא זרע לבטלה" הובא כאן רק כדוגמא („כגון המוציא כו'"), וא"כ למאי נפק"מ כאן לרמז המקום הנפגם (מוח החכמה) ע"י חטא זה?

זאת ועוד: דיוקו של אאמו"ר שאדה"ז „תפס הדוגמא עשר או עשרים", אינו בכך שהו"ל לנקוט מספר אחר [שאז הי' מקום לתרץ (בדוחק עכ"פ) דכיון שבלאה"כ הוצרך לנקוט איזה מספר לדוגמא, לכן תפס המספר שבו נרמז הפגם של חטא זה], אלא הדיוק הוא, ל"ל להביא בכלל דוגמא למספר הפעמים, ומה הי' חסר אם אדה"ז הי' סותם „צריך להתענות פ"ד על כל פעם" (מבלי להביא מספר מסויים לדוגמא).

וכיון שכן, תמוה: מדוע מוסיף אדה"ז דוגמא למספר הפעמים שחטא (שמצד עצמה היא מיותרת) אך ורק לרמז מקומו של הפגם דחטא זה שהביא לדוגמא?

ב. ע"ד דיוק הנ"ל [למה הביא אדה"ז דוגמא למספר הפעמים שחטא („עשר או עשרים")] — יש דיוק יותר כללי בדברי אדה"ז כאן (שאאמו"ר לא עמד ע"ז): למה הוצרך להביא בכלל דוגמא מחטא מסויים? והרי דבריו „במי שחטא חטא א' פעמים רבות כו' מספר הצומות לאותו חטא כו'" ברורים גם בלי דוגמא מחטא מסויים, ולמה הוסיף „כגון המוציא זרע לבטלה כו'"[6]?

---

1) משנת חסידים מס' תשובה (הנזכר באגה"ת לקמן) פ"י מי"א.

2) לקוטי לוי"צ על תניא ע' כט.

3) צט, א — „פוגם במוח", שב„מוח" הכוונה (בעיקר) למוח החכמה. ולהעיר מהסיום באגה"ת שם: לכן תיקונו הוא דיתעסק באורייתא דמחכמה נפקא.

4) ולכן הפגם דהוצאת ז"ל הוא בחכמה, כי הוצאת ז"ל היא טיפה ואות י' (חכמה) הוא בדוגמת טיפה (לקוטי לוי יצחק שם).

5) צד, ב. ובכ"מ.

6) וגם: הענין ד„נחלקו במי שחטא חטא א' פעמים רבות" שברפ"ג, ה"ה בא בהמשך ל„מספר הצומות לכמה עונות וחטאים" שלפנ"ז (ספ"ב). וא"כ: אפילו (באם מצד איזה טעם) צריך לדוגמא — הו"ל למנקט דוגמא מהענינים שכתב כבר לפנ"ז

גם צריך להבין הוספת אדה"ז – לאחרי כתבו „ואם חטא בזה עשר או עשרים פעמים עד"מ צריך להתענות עשר או עשרים פעמים פ"ד" – „וכן לעולם" (היינו שאם חטא יותר מעשרים פעמים צריך להתענות פ"ד צומות לכל פעם) – דלכאורה, מאי קמ"ל? למה תיסק אדעתין דהא ש„צריך להתענות כו' כפי המספר אשר חטא" הוא רק עד עשרים פעמים, עד שצריך לשלול סברא זו בפירוש ע"י ההוספה „וכן לעולם"[7]?

ג. והנה בהערת אאמו"ר מבאר (ב־סוגריים) עוד דיוק באגה"ת כאן:

לקמן בהפרק כ' אדה"ז, ד„כל בעל נפש כו' יחמיר על עצמו להשלים עכ"פ פעם א' כל ימי חייו מספר הצומות לכל עון ועון מעונות החמורים שחייבין עליהם מיתה עכ"פ ואפילו בידי שמים בלבד כגון להוצאות ז"ל פ"ד צומות פ"א בימי חייו. ויכול לדחותן . . ויתענה כעשר תעניות עד"מ בחורף א'", ומבאר אאמו"ר, ד„מה שנקט [גם כאן] . . כעשר תעניות" הוא לפי ש„כעשר הוא ג"כ י'".

וגם כאן יש לדייק בדברי אדה"ז (ואאמו"ר לא עמד ע"ז) – בשביל מה הוצרך להביא דוגמא („כגון להוצאות ז"ל כו'"[8])?

גם צריך להבין: כיון שאות יו"ד שייכת לא רק למספר עשר אלא גם למספר עשרים כנ"ל – מהו הטעם (בפנימיות הענינים[9]) שגבי „ויתענה . . בחורף א'" מביא רק מספר עשר ולא מספר עשרים?

ד. כבר נתבאר כמה פעמים אודות הערות אאמו"ר על זהר ותניא כו', שמחמת כמה טעמים (וגם מצד הצמצום בניר ודיו) נכתבו בקיצור נמרץ. וכשלומדים אותן בעיון הראוי, רואים, שנוסף על הדיוקים שמבאר בהערות אלו בפירוש, אפשר למצוא בהן יישוב לעוד כמה שאלות המתעוררות בהענין (ולפעמים גם שאלות במקומות אחרים).

זאת ועוד: אע"פ שברוב ההערות מתעכב (בגלוי) רק על דיוקי לשונות וכיו"ב – הנה לאחרי העיון כדבעי רואים, שבכו"כ מהם מבואר ומוסבר על ידן גם התוכן הכללי של הענין שעליו מתעכב.

וכ"ה גם בנדו"ד, דאע"פ שבגלוי מבאר רק הדיוק למה נקט אדה"ז הדוגמא ד„עשר או עשרים" („כעשר תעניות") – הרי ע"י הערה זו מתורצים עוד כמה דיוקים, כולל גם הדיוקים הנ"ל (סעיף ב־ג).

ועוד זאת – שבהערה זו מוסבר גם התוכן הכללי של דברי אדה"ז כאן, הן הטעם ש(לפי דיעה אחת) „צריך להתענות מספר הצומות לאותו חטא . . כפי המספר אשר חטא", והן הטעם ש„כל

(כעס, סתם יינם, ביטול תפלה), ולמה נקט הדוגמא דמוציא ז"ל?

ואף שלקמן בפרק זה (צג, א) גבי „עונות החמורים כו' בידי שמים" אין שייך שינקוט הדוגמאות דספ"ב – הרי דוחק לומר, שבשביל זה נקט דוגמא זו גם בתחילת הפרק.

7) ובפרט שלאחרי „עשר או עשרים פעמים" מוסיף „עד"מ", וגם לאח"ז אומר „דומיא דקרבן חטאת שחייב להביא על כל פעם ופעם".

8) צב, סע"ב ואילך.

9) מה שנקט דוגמא זו דוקא – יש לומר, שזהו לפי שב„עונות החמורים שחייבין עליהם מיתה עכ"פ ואפי' בידי שמים בלבד", עון זה הוא מצוי יותר. והשאלה שבפנים היא למה הוצרך לדוגמא בכלל.

10) הטעם ע"ז בפשטות – י"ל לפי שעשרים תעניות בחורף א' הוא (ע"ד הרגיל) „יותר (מ)כפי כחו".